בעזהשי"ת

ספר

מלחמות השם

חלק ט"ז

מודעות על זהירות בגילוח הזקן, וכמה מצות מקיים מי שאינו מגלח הזקן

❖

קול קורא'ס ומאמרים בעניני חיזוק הדת שיצאו לאור בבתי מדרשים וישיבות ובכתבי עת

❖

יוצא לאור על ידי

הוצאת אמונה - ברוקלין יצ"ו - שנת תשנ"ג

א איד וואס טראגט א באָרד

וויפל מצוות איז ער מקיים!!! וויפל שיטות איז ער יוצא!!!

בעזהי"ת

ספר

זקן ישראל כהלכתו

בענין גילוח וגידול הזקן

(חלק א)

הספר הזה אשר אני מגיש לפניכם היום הוא ריכוז מכל ספרי הפוסקים חרשים גם ישנים מראשון שבראשונים עד אחרון שבאחרונים, [בפרט מס' הנדמ"ח „הדרת פנים – זקן" אשר צלל במים אדירים והעלה פנינים יקרים במקצוע הלזו לא הניח מקום להתגדר, העמיק והרחיב ביד ד' הטובה עליו, ואשרי וחלקו]. תמצית כל הנשנה ברבריהם בענין גילוח שער הזקן בין ע"י תער, בין במספריים, ובין בסם, ושאר אופני גילוח.

כל איסורים וצררי חומר שנאמרו בנטילת הזקן, הן גוף האיסור של בל תשחית, והן איסורים חיצוניים כמו „לא ילבש גבר", „ובחוקותיהם לא תלכו", איסור „מראית עין", „מקור מנהג הגילוח" ו„חילוקי מנהגים בארצות שונות", ושאר ענינים המקיפים מקצוע הלזו, ועור. הכל מסורר בסרר יפה ונעלה בלשון צח וקל כרי שירוץ הקורא בו, ובשעה קלה ירכוש המעיין בקיאות גרולה במקצוע גילוח הזקן המסובכת מאור בספרי הפוסקים.

הו"ל בחמלת ה' עלי בזכות אבותי ורבותי הק' זי"ע

הק' שלום יודא גראס

רב דקהל „מגן שאול" ד„האלמין" ור"מ בישיבה וכולל „בית ישעי" „מכון להוראה בשחיטות ובדיקות"

בעהמח"ס: **אפיית המצות השלם** (י' חלקים); **גידולי יהודה** (על הלכות ציצית); **שו"ת זבחו זבחי צדק** (על הלכות שו"ב); **חינוך ישראל סבא** (מדריך לחינוך הבנים והבנות); **מדריך לצניעות**; **מזוזת שלום** (על הל' מזוזה); **מנוחת שלום** (הדרכה לכשרות); **מנחת יהודה**, (על חומר איסור „חלב עכו"ם" ו„סימילאק"); **נפש ישעי** (על מאכלות אסורות, ה"ח); **קדושת ישראל** (על הלכות יחוד); **וש"ס.**

בלאאמו"ר הרה"ג הצ' מוהר"ר ישעי' זאב גראס זצ"ל נכד השרף מסטרעליסק, ר' יעקב קאפיל חסיד, ט"ז, ב"ח, תוי"ט, רש"י, ולמעלה בקודש עד דוד המלך עה"ש.

– ברוקלין, יצ"ו • שנת תשמ"ז –

הקדמה

(פאָרוואָרט)

דער צוועק פין קונטרס איז אויפצוואַכען דעם עולם החרדי אין די הלכה פין אָפּשערן דעם באָרד. הער עולם היהדות בכלל און דער עולם החרדי בפרט.

ליידער איז אויפגעוויזען געוואָרען אַז די היינטיגע מאַשינען וואָס מען נוצט צום שערן די באָרד האָט דעם איסור פין שערן מיט אָ גאָל מעסער. אַזוי האָט שוין מחדש געווען דער חפץ חיים וצ"ל בימיו און אַזוי האָבען אָנגענימען כמעט אַלע גדולי הפוסקים עד היום הזה (זעה פנים או' ב').

און אפילו שערן דורך די אופנים וואָס ווערן אָנגענימען אַלס מותר לאָזט מען זיך אַריין אין גאָר ערנסטע מכשולות דורך אַראָפּנעמען דעם באָרד. ווייל לויט אָ סאַך פוסקים ראשונים און אחרונים איז באמת אסור אפילו אַז מען נעמט אַראָפּ דעם באָרד מיט אָ שער אָרער מיט סם (זעה אין ספר אות א') און לויט אָ סאַך פוסקים איז מען עובר „לא ילבש גבר" (זעה או' ר') און אויך „ובחוקותיהם לא תלכו" (זעה או' ה'). די פוסקים שרייבען אַז עס רייסט אָפּ פין די קדושה און ברענגט צו אַפּיקורסת כפירה און שמר ר"ל. און די וואָס שטאַמען פין דערהיים פין שטעט און מדינות ווי מען פלעגט לאָזען וואַקסען די באָרד האָט ער נישט קיין היתר ראָס אַראָפּצינעמען (זעה או' י"ר; נ"ה).

דעריבער ווען אָ ערליכער איד טראַכט ערנסט אַריין איז נישט מעגלעך אַז זיין האַרץ זאָל אים ערלויבן צו שערן דעם באָרד וואָס דורכרעם לאָזט ער זיך אַריין אין אָהנע שיעור מכשולות. לויט 120 פוסקים איז ער עובר פינף לאוין ביי יערן שערן. און אויסער דעם איז ער עובר אויף „לא ילבש", „ובחוקותיהם", „אל תטוש". ער שטעלט אין געפאַר זיין גייסטיגען מצב מיט זיין גאַנצע משפחה אויף רער וועלט ווייל ער איז מפסיק די השפעה פין אויבען. און אויף יענע וועלט (זעה אינעווייניג או' כ"ד. ל"ט. מ"ב). און בפרט די היינטיגע ראזירער (שערער) וואָס איז לויט די פוסקים אסור פינקט ווי גאָל מעסער.

רער קטרוג אין הימעל איז היינט נאָך גרעסער וואָס אפילו גוים (להבדיל) גייען מיט אָ באָרד און אידען שעמען זיך. אוי לה לאותה בושה! בפרט וואָס דורכדעם טשעפן די גוים נישט היינט די אידן וועגן באָרד אַזוי ווי אַמאָל.

בעדענקט ליבע אידען!!! מען פאָדלאַנגט נישט קיין מסירות נפש נאָר בלויז אַביסעל רצון און חשק צו אַנטלויפן פין עובר זיין יעדע רגע גרויסע איסורים. און פין שווערע אומדערטרעגליכע שטראָף נאָכן שטאַרבן (זעה אות כ"ה).

און ועל כולם דער עיקר צו האָבען כעזה"י אָ פאַרזיכערונג (סעקיורטי). אַז זיינע קינרער זאָלען זיך ח"ו נישט אַוועקגליטשן פין אידישען וועג און מתחבר זיין צו די גוים ח"ו, אַזוי ווי עס האָט פאַסירט אין רייטשלאַנד צוליב דעם שערן די באָרד (זעה או' ל"ט).

און בזכות זה וועט דער מלך המשיח זיך איילן אונז אויסצולייזן און ער וועט זיך נישט שעמען מיט אונז (כמבואר כרברי היעב"ץ) אמן.

הק' שלום יהודה גראס
אבדק"ק האלמין יצ"ו

ספר

זקן ישראל כהלכתו

כענין גילוח וגידול הזקן

פרק א

א) דער ספר „הדרת פנים – זקן" (וואָס פאַרמאָגט קרוב צו 800 עמודים) רעכנט אויס בערך 120 פוסקים וואָס האַלטען אַז עס איז אָ איסור מן התורה אָפּצושערן דעם באָרד אַפילו אָהנע גאָל מעסער נישט קיין חילוק אויב מען שערט אָרער מען נעמט עס אַראָפּ מיט סם (ע"ש ח"ב פ"ב עמוד ת"ג מונה והולך כבקיאות נפלאה רוב מנין ובנין של פוסקי הדורות כראשון שבראשונים עד אחרון שבאחרונים, סהם, רמב"ם עפ"י החינוך ורוב מפרשי הרמב"ם רבי' יהודה החסיד, יראים, שו"ת מן השמים, תוס', חינוך, ריטב"א, רא"ש, ספר המנהיג, רשב"א, מגדל עוז, טור, רבינו בחיי, תה"ר, רבינו ירוחם, ב"י, מהרש"ל, רמ"א האריז"ל, ב"ח, מעשה רוקח, מרכבת המשנה, נו"ב רעק"א, חת"ס, צ"צ, רברי מלכיאל, ראַגאָטשאָווער גאון, בני יששכר, מהרש"ם, רב"ת ועוד).

ב) אפילו די אַנרערע פוסקים וואָס האַלטען אַז דער איסור איז נאָר ביי אָ גאָל מעסער. פינרעסטוועגן קומט אויס לויט רוב פוסקים פון אַמאָל און היינט אַז אָ עלעקטרישע שער־מאַשין (שעווער בלע"ז) וואָס מען ניצט היינט צום ראַזירען וואָס מאַכט גלאַט דעם פנים האָט דעם זעלבען דין ווי אָ גאָלמעסער, (כמבואר בס' הנ"ל ח"ב פ"א באורך נפלא כשם הפסקים והם, החפץ חיים בס' ליקוטי הלכות מכות כא, שו"ת צור יעקב להגאון מסראבוזגע, הגאון רבי חיים עוזר, חזו"א, מהר"י שטיף, הגה"ק מטשעבין, הגר"א קאטלער, שו"ת חלקת יעקב ח"ג, ויבל"ח שו"ת מנחת יצחק, הגאון רא"מ שך, הגאון רי"י קניבסקי, הגר"ש וואזנער, הגר"מ שטערנבוך, הגה"ק מקלויזענבורג, והגה"ק מפאפא, הגאב"ד רעכרעצין, הגאבד"ק קאשוי, הגרש"ז אויערבאך ועוד). אַ פוסק וואָס זאָל בפירוש מתיר זיין ראָרט ווי דער פנים ווערט גלאַט איז בכלל נישטאָ (עי' בס' הנ"ל ח"א וח"ב באורך).

ג) אָ סאַך פוסקים אַסר'ן אפילו אַראָפּ צו נעמען דעם באָרד מיט סם (פּאָדער) תוספות, ריטב"א ושט"ק נזיר נח: ב"ה יו"ד קפ"א, שו"ת שמש צדקה יו"ד ס"א, שו"ת חיים שאל ח"א סי' נ"ב, מגיד תעלומה ברכות י"א, מהרש"ם ח"ב רמ"ג, ורד"ת שם לעוד כו"כ רצות מובא בהדרת פנים – וקן' א"ב פ"ט).

ד) אָ סאַך פוסקים אסר'ן אפילו מיט אָ שערעל אָרער פּאָדער (סם) וועגן „לא ילבש גבר" (זוה"ק, תרגום יונתן, ראב"ן, ספר המנהיג, רבינו יונה, רא"ה, רשב"א, שבולי הלקט, מאירי, אבודרהם, אברבנאל, חכם צבי, סידור ר' יעקב עמדין, שו"ת צמח צדק, בני יששכר, מהרי"ל דיסקין, שדי חמד, חפץ חיים. ועוד מובא בהדרת פנים – וקן', וע"ש ח"ב פ"ג שמונה יותר מחמישים פוסקים ההולכים בשיטה זו לאסור הסרת זקן בתער, במספריים, סם, משום לא ילבש גבר).

ה) אָ סאַך פוסקים אַסר'ן אַראָפּצונעמען דעם באָרד צוליב חוקת הגוי, אפילו מען שערט אָהנע גאָלמעסער. נאָר מיט סתם אָ שערל אָדער סם (פּאָדער) ומהם מדרש רבה, אבן עזרא, ראב"ן, רקח, רא"ה, תה"ר, אברבנאל, ספורנו, כתר תורה, של"ה, ב"ח, סי' יעב"ץ, הפלא"ה, שו"ת אמרי אש, צמח צדק, מנחת חינוך, הגה"ק מקאמארנא, שדי חמד, שו"ת מהרש"ם, חזו"א, ועוד סך הכל יותר מחמישים פוסקים – דבריהם הובאו בספר „הדרת פנים – וקן" ח"ב פ"ד).

ו) טייל פוסקים אַסר'ן ראָס שערן צוליב „מראית העין" מען וועט זיי חושד זיין אַז זיי האָבען געשאָרען מיט אָ גאָל מעסער (מובא בס' הנ"ל שכ"ה דעת הריטב"א, ב"ח, בית מאיר, יפה ללב, שדי חמד, סבא קדישא, מהרש"ם, חפץ חיים, רב"ת, כלי חמדה, ועוד ע"ש, ספר הפ"ז ח"ב פ"ו עמוד תס"ב־תס"ו).

ז) טייל אַסר'ן צוליב דעם וואָס אויב אָ טייל שערן זיך מיט אָ שער, וועלען שוין אַנדערע גרינג האַלטען די גאַנצע זאַך און שערן אפילו מיט אָ גאָל מעסער (רבינו יהודה החסיד, דברי חכמים, מעשה רוקח על המשניות, שד"ת, שו"ת מהרש"ם, חפץ חיים, רב"ת, שו"ת דברי מלכיאל, מהרי"ת זאַנענפעלד, רבי יוסף אליהו הענקין, ועוד פוסקים עי' ספר הנ"ל ח"ב פ"ה עמוד תנ"ו־תנ"א).

ח) דער חפץ חיים שרייבט אויך אַז מען זאָל זיך בכלל נישט שערען דעם באָרד [אפילו מיט אָ שערל], צוליב פאַרשידענע טעמים. ערשטנס די מקובלים שרייבען אַז מיט דעם רייסט מען אויס די הייליגע צנורות (עי' באה"ט קפ"א ה').

ט) נאָכמער, אַזוי ווי היינט פירן זיך אָ סאַך ליידער צו שערן מיט אָ גאָל מעסער און טוען צוברעכן דעם לאו פון דער תורה, איז דעריבער אָ געוואַלדיגע מצוה פאַרן כלל ישראל נישט אָנצורירען דעם באָרד אפילו מיט אָ שערל. צו ווייזן פאַר יעדן אַז די מצות וואָס השי"ת האָט באַפוילן דעם איד איז ביי אונז באַליבט און מיר. שעמען זיך נישט דערמיט ח"ו, עכ"ד (ע"ש שהעיר מקור נחמד לזה ברכות י"א. לאחד שאומרים לו זקנך מגודל כו' עי' תוס' רבינו יהודה, ורשב"א. ותבין. וע"ע בעי"ו בשו"ת מנח"א ח"ג סי' ל"ח סוף קטע הראשון).

י) דער זוהר הקדוש שרייבט, ווי פאַר דעם וואָס רירט צו דעם באָרד (אדרא רבה דף קל), (רברינו מוסב על כל אופני נטילת שערות זקן האפשרי).

יא) דער באָרד איז איינס פון די סימני טהרה פון אָ איד און די וואָס נעמען עס אַראָפּ טוען אָפּ פון זיך דעם סימן טהרה (עיין יעקב ע"ז ב:).

יב) כ' בס' יין המשומר דהלומדין ובני תורה סתטיאין הרבים דע"י שהם מקלים במספריים מגלחין המון העם גם בתער. ע"ש).

יג) תלמידי חכמים וואָס. זיצן אין לערנען דאַרפן מער מחמיר זיין נישט אָפּצושערן די באָרד אינגאַנצן (שו"ת חת"ס חאו"ח סקנ"ט, מעשה רוקח שם, עי' הטעם בב"מ לאות הקדם).

יד) די מדינות וואָס מען איז מתמיר נישט אָפּצושערן די באָרד, טאָר מען נישט אַנרערש טוהן ווי זיי, און דער וואָס ציהט זיך אַריבער פון דאָרט וואוינען אין אַן אַנדער מדינה. טאָר אויך נישט (שלחן גבוה או"ח בכללי המנהגים בראש הספר או' קמ"ס, רב"ת קפ"א יט, שו"ת דברי יוסף סי' ל"ו, חפץ חיים, שו"ת דברי מלכיאל שם).

טו) טייל פוסקים זענען מחמיר אַז רער וואָס האָט נישט קיין באָרד זאָל נישט זיין קיין שוחט (שו"ת חיים ביד הספרדי יור"ד סי' א', דף ט', דב"ת סי' כ' ס"ק פ"ט, ע"ש).

טז) די אַלע וואָס דאַווענען נוסח האריז"ל, טאָרען נישט אָפּשערען די באָרד בשום אופן (שו"ת שמחה לאיש יו"ד סי' ל"ה והעיר מקורו בשו"ת השיב משה או"ח סי' ז', ועי' בספרי מנוחת שלום ח"ז מס' נפש ישעי' על מאכלות אסורות באריכות עיי"ש).

יז) דער חת"ס זצ"ל שרייבט: אַז ווען מען האָט אָנגעהויבן ביי די אידן אָפּשערן דעם באָרד האָט מען דאָס געטוהן געצווּנגענערהייט. אין די צייטען וואָס אידן האָבען געליטן גרויסע צרות אין דייטשלאַנד בלאָ ניין הינדערט יאָר צוריק (גזירות תתנ"ו) האָבן די גדולים ערלויבט פאַר די וואָס טוען אַרומרייזן צו ענדערן זייער קליידונג, און אָפּשערן זייער באָרד כדי די פיינט זאָלן זיי נישט דערקענען, ווייל דאַמאָלטס פלעגן די גוים שוין נישט האָבן קיין בערד צוליב אָ מעשה פון אָ פוילישן קעניג וואָס עס איז אים נישט געוואַקסן קיין באָרד (מלך פוילן – סריס). און כדי מען זאָל נישט דער־קענען די אידן וואָס פאָרן אַרום און זיי אויסטיילן צרות. האָבן די חכמים ערלויבט פאַר די רייזענרע אָפּצושערן די באָרד, דורכדעם איז אויסגעקומען אַז ווען די רייזענדע פלעגן אַהיימקומען האָבן זיי זיך געשעמט מיט זייער געטוישטע נייע צורה [אָהנע בערר]. האָט מען צוביסלעך זיך איינגעפירט אינגאַנצן נישט צו לאָזן וואַקסן דעם באָרד. און נאָר תלמידי חכמים וואָס זיצן אינדערהיים האָבן געלאָזט וואַקסן די באָרד. די אַלע וואָס זענען אַנטלאָפן פון דייטשלאַנד אויף פוילן פאַר די גזירה [רשנת תתנ"ו] האָבן נישט געמיזט צוקימען צו דעם היתר [און דעריבער איז אין דייטשלאַנד געווען איינגעפירט צו שערן דעם באָרד, און אין פוילן נישט]. (שו"ת חת"ס או"ח סי' קנ"ס, ובעל התומים כ' באהבת יהונתן – ויקרא בזה"ל: והנה באשכנז נהגין שמספרים הזקן שלהם וע"ז צווח הנביא כו', וע"ע שו"ת לבוש"מ מהד"ק יור"ד צ"ס, שו"ת בית שערים יור"ד רל"ו, שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' ס"ח. שו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ח, ס' קריה נאמנה בסוף הספר, חוברת וילקט יוסף. שנה שלישית – רביעית – שישית – שביעית – שמינית. המאסף שנה שביעית, ועי' ברד"ק שמואל ב' י"ה י' וז"ל: לא הי' מנהגם לגלח הזקן ואסי' במספרים כי חרפה הוא גלוח הזקן. אלא שנהגו כן באלה הארצות אשר אנחנו שם, ע"כ).

[הערת המו"ל: פון די ווערטער פון חת"ס איז צו זעהן אַז דאָס גאַנצע באָרד שערן איז געווען באין ברירה. און מען האָט געמוזט אָנקומען צו אָ היתר פון די דאַמאָלסדיקע גדולים. און אפילו ראַמאָלטס האָבן זיך תלמידי חכמים נישט געשאָרן די באָרד, פאַר זיי האָט מען נישט מתיר געווען].

יח) דער חיד"א שרייבט עהנליך צו דעם. פאָלגענד, עס איז באַוואוסט אַז אין די צייטן פון תנאים, אמוראים, גאונים, פלעגט זיך קיינער נישט שערן דעם באָרד, נאָר דער מנהג האָט זיך געשאַפט אין אייראָפּע ביי די גוים צוליב אָ געוויסע סיבה, און אַזוי האָט זיך עס אַריבערגעצויגן צו די אידן, דורך די גויס מיט ווען מען זיי האַנדלען, דעריבער אפילו מען קען טרעפן התירים, זאָל מען זיך נישט פאַרלאָזן דערויף נאָר בשעת הדחק און סכנה. און ראַמאָלטס דאַרף מען נאָך אויך כפרה (פאַרגעבונג) פון השי"ת. אָבער אָן דעם איז אָ איסור גמור אָפּצושערן דעם באָרד (שו"ת חיים שאל ח"ב סי' כ"ג – ברכ"י יור"ד קפ"א – עבודת הקדש. מורה באצבע סי' ד' או' קל"ה, יוסף אומץ סי' מ"ה).

הגה"צ מוהר"ר שאול בראך זצ"ל אבדק"ק קאשוי שרייבט אַז פון אברבנאל ועהט אויס אַז בערך 450 יאָר צוריק האָט זיך אויך נישט געפינען צווישן די ערליכע ווער עס שערט רעם באָרד אפילו מיט סם (אבות על בנים פ"ג סי"ג).

יט) הגאון חזון איש זצ"ל שרייבט וועגן שערן דעם באָרד אַז עס געפעלט אים שטאַרק נישט און ער נעמט דאָס אויף זייער שווער ווייל עס איז נישט קיין צניעות'דיקע אויפפירונג, און נישט אידיש, נאָר דאָס האָט מען זיך אויסגעלערנט פון די גוים. און מען באַרויבט מיט דעם די קדושה. אָבער אויב מען לאָזט איבער קורצע האָר איז נישט געפערליך (אגרות חזו"א ח"א קצ"ז).

כ) אין אַ צווייטן בריף שרייבט ער, איך בין קיינמאָל נישט צופרידן געווען מיטן אָפּשערן דעם באָרד אינגאַנצן ווייענדיק צוגעוואוינט מיטן איסור נאָך פון פריערדיקן דור. וואָס עס איז געווען אַזוי האַרב ביי יעדן אַזוי ווי גיין אין גאַס אָהנע קאַפּל, און עס איז געווען באַטראַכט ביי יעדן אַזוי ווי אויסגעטוהן דעם אידישן לבוש, און כאָטש עס איז פאַרשפּרייט געוואָרן אויך צווישן די תורה לערנערס איז דאָס נישט געענדערט געוואָרן צוליב דעם, דערפאַר בדיהט מיך דער זאַך כו' (שם קצ"ח).

כא) דער וואָס נעמט אַראָפּ דעם באָרד האַלט ער אָפּ די חסדים פון השי"ת זיך צוצישפּרייטן אויף די וועלט. (רקאנטי פ' קדושים, המקבל מהר"ן שפירא כספרו יין המשומר, הס' מובא גם בקיצור של"ה, וכש"א).

כב) דער ס' הקנה שרייבט, אַז אַ כהן וואָס האָט נישט קיין באָרד אפילו אויב ער איז הינדערט יאָר אַלט זאָל ער נישט דוכענען (דף כ"ח: וכ"כ הרדב"ז כספרו טעה"ס מ' ע"ח. אבן עזרא עה"כ לא יקרחו קרחה. אברבנאל ויקרא י"ט, ואגדות המחבר הקדוש עי' שה"ג סוף מע' ס', ושר"ח כללי הפוסקים סט"ו. או' מ"ט. ובענין הכהנים עי' עוד שו"ת לבוש"ם ח"א מהדו"ת סי' כ', שו"ת מנח"י ח"ו סי' ט"ו).

כג) דער אבן עזרא שרייבט אַזוי ווי השי"ת האָט באַשאַפן די באָרד פאַר שיינקייט, פּאַסט נישט זי צו פאַרדאַרבן (אבן עזרא, ויקרא י"ט, פסוק כ"ו. וזה כעין טעם ספ' החינוך בטעם איסור זריעת כלאים, שלא לשנות בכוונת היוצר).

כד) דער ספר חסידים שרייבט מען זאָל זיך נישט אָפּשערן די באָרד אפילו אין צייט פון אַ סכנה (ס"ח סי' קצ"ח).

כה) די ספרים דערציילן אַ שוידערליכע פּאַסירונג וואָס איז פאַרגעקומען אין די צייטן פון ר' יהודה החסיד, עס איז געווען אַ עשיר וואָס פלעגט זיך אָפּשערן זיין באָרד מיט אַ שער, ר' יהודה החסיד זצ"ל פלעגט אים בעטן ער זאָל אויפהערן, אָבער דער עשיר האָט זיך נישט געמאַכט צו טוהן דערפון זאָגנדיק אַז ער איז אַ מפונק און ער קען נישט פאַרטראָגן דעם באָרד. האָט ער אים געזאָגט זאָלסט ווייסן אַז עס וועט דיר זיין ביטער ווייל נאָכן טויט וועלן קומען שדים וואָס זעהן אויס ווי קיען און טרעטן אויף דיין פּנים (ומרומז בקרא פאת ראשכם ולא תשחית) ווייל דאָס איז דער שטראָף פון אַלע וואָס שערן די באָרד. ווען דער עשיר איז אַוועק פון דער וועלט האָט אים ר' יהודה החסיד לעבעדיק געמאַכט. און ער האָט זיך געדיסן די האָר פון קאָפּ. און דערציילט אַז באַלד נאָכן שטאַרבן איז געקומען אַ שד וואָס האָט אויסגעזעהן ווי אַ קיה און געברענגט אַ כלי פוהל מיט פעך, שוועבל און זאַלץ, און אַריינגעלייגט אין דעם זיין נשמה. נאָכדעם האָט אים אַ מלאך אַרויפגעברענגט צום בית דין של מעלה, מען האָט געברענגט אַ חומש און געהייסן פאַרליינען דעם פסוק „ולא תשחית את פאת זקנך" און ער האָט נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערן. באַלד נאָכדעם האָט מען אויסגערופן מען זאָל לייגן זיין נשמה ביים נידעריקסטן שטאָפּעל פון גיהנם כו'. (המעשה מובא בס' יין המשומר להר"ן שפירא כלשון זה שהי' מגלח במספריים. ובס' שבט מוסר (פי"ח) בס' נוהג כצאן יוסף ה' גלות, שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סי' מ"ח, מאיר נתיב ע"ס נתיב מצותיך פח"י או' לט, עמודי ארזים דף נט, „הדרת פנים – זקן" עמ' צ"ז, ותספר שערות ראש אנוש, ובענין גירסת הקיצור של"ה עי' שו"ת מנח"א שם וכספר הפ"ז שם כהערה 130. וכללות ענין העונשים ר"ל על הסרח הזקן אף בלא תער עי' ספר הפ"ז ח"ב פי"ג).

כו) און צוליב דעם וואָס דער שטראָף איז זייער גרויס דאַרף מען מחמיר זיין מיט אַלע חומרות (יוסף אומץ – די"ל פאות).

כז) איינער פון די ראשונים האָט אָנגעפּרעגט אין הימעל וועגן שערן די באָרד, האָט מען אים געענטפערט, אַז מען זאָל נישט אָפּשערן די באָרד אפילו מיט אַ שער, און צו די וואָס שערן יאָ זאָל מען פרעגן ווי איז ענקער באַשעפער און קעניג וואָס איר האָט פאַרגעסן מקיים צו זיין אַזאַ גרינגע מצוה (שו"ת מן השמים סי' ל"ו).

כז*) טייל זאָגן אַז דער באָרד איז כדי יונגע זאָלן דערקענען אַלטע און דרך ארץ האָבען, און מען זאָל זיך דערמאָנען דורכען ווייסען באָרד תשובה צו טוהן (יתיבות אהלים פ' נשא, מובא בספר הפ"ז).

כח) טייל זאָגן מען זאָל נישט אַראָפּנעמען דעם באָרד נישט מבטל צו זיין דעם סימן וואָס השי"ת האָט געמאַכט ביי מענער אָפּצוטיילן פון פרויען, און דער וואָס טוט אַזוי טוט פאַרקערט פון רצון השי"ת (רבינו בחיי ויקרא י"ט, כ"ז, מאה שערים שער ס', שבט מוסר פ"א, יאברבנאל שם. יעב"ץ בחלון המצרי, וכ"כ באבודרהם בפרוש ברכת אשר יצר, והוסיף טעם מפני תואר הדרת פניו).

כט) טייל זאָגן אַז דער איסור איז ווייל עס נעמט אַוועק די שיינקייט פון פּנים (ספורנו, אבודרהם שם. שבט מוסר פ"א, סמ"ג או"ת תקס"א. מלבי"ם שמואל ב' י' ד'. שו"ת בית שערים יור"ד רל"ז. ובתורה תמימה ויקרא י"ט, כ"ז, כעי"ז דגילות הזקן סימן לדאגה, עצבות וצער, וגידול הזקן הוא תענוג וכבוד. ע"ש, עי' באריכה ספר הפ"ז ח"ב פ"ט).

ל) לויטן האר"י הקדוש ז"ל דאַרף מען געוואָרענט זיין נישט אָנצורירן די באָרד מיט די הענט כדי עס זאָל זיך נישט אויסרייסן אפילו איין האָר (עי' שעה"פ פ' קדושים, שו"ע האריז"ל דיני ערב הל' י"א, טעה"מ וליקו"ת פ' קדושים, שעה"כ י' ב', אור צדיקים סי' ס"ב, עי' שו"ת כתונות יוסף יור"ד סי' א', מאורי אור חלק כאר שבע ס"ז א').

לא) דער וואָס נעמט אַראָפּ זיין באָרד זאָל מען נישט אויפרופן צו די ס"ת (מגלה עמוקות קדושים, שו"ת צור יעקב סי' ק', עי' רוכב מישרים סי' כ"ג ובירושלים יש כמה בתי כנסיות שנוהגין כן. עמודי ארזים, עמ' סט"ו). עס וואָלטן זיך געדאַרפט צוזאַמענעמען אַלע גבאים פון די שולען מיט איין ציהל נישט אויפרופן צו די תורה דער וואָס שערט זיך דעם באָרד. און אויב ער וויל קויפן זאָל מען אַרויפציען דעם פרייז ער זאָל נישט קענען קויפן (צוואה מחיים למהרח"פ דף ט"ו).

לב) דורך טראָגן אַ באָרד טוט מען ערוועקן די דרייצען מדות פון רחמים אויבען (בני יששכר חודש אלול מאמר ב', ב'). אַזוי האָבען מיר מקבל געווען ביז משה רבינו פון הקב"ה (שם).

לג) די גמרא זאָגט אַז פאַר משיח וועט קומען וועט זיין „פני הדור כפני הכלב" איז דער פּשט אַז זיי וועלען זיך אָפּשערן די באָרד און איבערלאָזן די פאות און האָר העכערן מויל, דער זעלבער פאָרעם וואָס מען טרעפט ביי טמא'נע חיות און כלבים (הרמ"ז מובא בלב העברי ל"ד, כ').

הגה"צ מוהר"ר יהונתן זצ"ל שרייבט:

לד) עס איז אַ מצוה אויף יעדן צו לאָזן וואַקסן דעם באָרד אפילו אַ עם הארץ, נישט אַזוי ווי ביי אַנדערע חומרות און דיקדוקים וואָס נישט יעדער האָט אַ רעכט צו טוהן נאָר אויב ער איז אַ תלמיד חכם און איז געוואָרענט אין אַלע איסורים, דאָ איז אָבער אַ מצוה (נוהג כצאן יוסף ה' גילוח).

[אמר המו"ל: דברים המלהיבים הללו הם מכה בפטיש על קיקי מלעיזים שאין מצוה זו כדאי רק למתמירים ופרושים, ולא לסתם עמא דארעא. כי הובדים הנ"ל סנגרים לדבריהם].

לה) מערסטע פון די וואָס זיכען אַ היתר אָפּצושערן די באָרד איז דער אמונה ביי זיי אין הארץ שוין אָפּגעשוואַכט, ווייל די אמת'דיגע ג־ט'ס פאַרכ־טיגע שערן אינגאַנצן נישט אָפּ זייער באָרד, נאָר גאָר ווייניג וואָס מיון (ס' אור המצות ח"ג מצוה מ"ד).

לו) די פוסקים שרייבן מען זאָל נישט לאָזן זיין אַ שוחט אָהנע באָרד (שו"ת חיים ביד סי' א', רכ"ת כ' פ"ט, שו"ח דרכי שלום ח"א ס"ג, י"א שדי חמד פאת שדה מע' ג', ס"א).

לז) טייל שרייבן אַז מען זאָל נישט לאָזן דאַווענען פאַרן עמוד די וואָס שערן אָפּ דעם באָרד (מנחת אהרן כלל י"ב או' כ', שו"ת חיים ביד סי' א', אלף המגן על מטה אפרים סי' תקפ"א ס"ק נ"א, כבוד חכמים עמ' קס"ט, רכ"ת יור"ד סי' ב', ס"ק פ"ט, בעל בני יששכר בס' מגיד תעלומה ברכות דף י"א, שו"ת חיים ביד סי' א' למהרח"פ, בשו"ת שמחה לאיש שם העיר מקורו משו"ת השיב משה הנ"ל).

לח) אויב די זעהסט מענטשן מיט בערד אָרעמע־לייט זאָלסטו ווייסן אַז השי"ת טוהט דאָס איינצוקאַסירען פאַר זייערע זינד. און אויב זיי וואָלטן נישט געהאַט קיין בערד וואָלט אָרימקייט נישט גענוג געווען צו פאַרגעבן זייערע זינד (ישמח משה פ' אמור).

לט) דאָס קען יעדער קלוגער פאַרשטיין אַז צוליב דעם האָט זיך געשטאַרקט דאָס אפיקורסות און פילאָזאָפיע אין דייטשלאַנד ווייל זיי זענען אַריינגעפאַלען אין נעץ פון בעל דבר אָפּצושערן דעם באָרד און דער אמת איז, לויט ווי די הייליגע ספרים שרייבען, אַז אפילו אַראָפּנעמען דעם באָרד וואָס מען מעג עפ"י דין איז אַ אויסער־געוויינליכע גרויסע פאַרכטיגע פגם השם ישמרנו. און עס איז נישטאָ וואָס עס זאָל קענען אָפּשאַצן און כאַגרייפען מיט זיין שכל דער געכטיג גרויסע הייליגקייט וואָס שטעקט אינעם באָרד, דאָס זעלבע פאַרקערט קען מען נישט אָפּשאַצן די שטראָף פון פאַרדאַרבן אַזאַ הויכע הייליגקייט כו', דאָס גאַנצע אידישקייט איז אָנהענגיק אין דעם, ווייל דורך באָרד און פאות איז מען זוכה צו יראה, דורכדעם באַקומט מען פון אויבן השפעה פון חסדים. און דורכדעם דאַרף מען שוין נישט האָרעווען אויף די פרנסה. און מען קען זיין באַשעפטיגט מיט השי"ת דינסט אַ גאַנצן טאָג. און דאָס איז דאָך דאָס גלוסטונג פון איד צוצוקומען צו דעם, און דעריבער הענגט דאָך אידישקייט אויף די באָרד און פאות.

דורך באָרד און פאות ווערט דער איד דערקענט. און דער וואָס וויל ווי"ו כופר זיין באלקי ישראל איז דאָס ערשטע ביי אים אַראָפּצוּוואַרפן באָרד און פאות.

ווייל אין דער אמת איז דאָס גאַנצע אידישקייט אָפּהענגיק אין די באָרד און פאות (כל הנ"ל מבואר בליקוטי הלכות להגה"ק מהר"ן הלכות גילוח הלכה ב', ג', ע"ש).

ם) דער פלא יועץ (ערך גילוח) שרייבט: עס איז ראוי פאַר יעדן ירא שמים זאָל נישט צורירען דעם באָרד נישט אויפן פּנים און נישט ביים האַלז, ווייל ער ברענגט מיט דעם שלעכטס אויף זיך. און פאַרוואָס זאָל נישט יעדער זיך אַזוי פירן ווי דער האריז"ל? וואָס פאַר אַ פלאָג אָדער שאָדען האָט מען דערפון? פאַרוואָס זאָל מען נישט קוקן דעם כבוד פון השי"ת ביי אַזאַ קלייניקייט? ע"כ.

מא) אָפּשערן די באָרד ביי אַ אָנגעזעהענעם מענטש (אדם חשוב) איז פיל הארבער און קען זיין פאַררעכענט אַלס חילול השם (שו"ת אמרי אש, יור"ד סי' נ"ה).

מב) די וואָס שערן זיך אָפּ דעם באָרד. ווייזען אַז זיי גליטשען אַראָפּ פון אידישקייט (שו"ת תירוש ויצהר סי' ס"ח בשם המלבי"ם, חפץ חיים בקו' תפארת אדם פ"ג, שו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' פ"א).

מג) דער סבא קדישא ר' שלמה אליעזר אלפאנדארי האָט נישט ערלויבט פאַר די אַלע וואָס האָבען נישט קיין בערד, איבערצוטרעטן די שוועל פון זיין שטוב. און די אַלע וואָס האָבען זיך דאָך אַריינגעשטיפט האָט ער נישט געוואָלט אָנקוקן. און אודאי נישט רעדן מיט זיי אין לערנען (ס' עמודי ארזים להגה"ק מהריא"ז מרגליות דף נ"ב).

סד) עס איז בכלל אַ ענין מען זאָל נישט מזלזל זיין אין כבוד פון באָרד מיט אַנדערע זאַכן אויך נישט (עי' ערוה"ש קפ"א י'. ומה שתמה על הר"י, שכיבד הריצפה לפני ארון הקודש בזקנו כמבואר במ"א שם. אנו מתמהין על תמיהתו וכי הוא לגודל קדושתו לא ידע אם יש זלזול או לא, ונאמן עלינו הס"ח שבנים הדברים. וגם הוא הביאו למעלה, ואם הראשונים כמלאכים. אנו כאנשים. וכל לכבות דורש ד').

סה) למעשה דאַרף יעדער ערליכער איד זיך פירען לויט אונזערע הייליגע רבי'ס, און לאָזען וואַקסען דעם באָרד (שו"ת לבוש"מ ח"א במפתחות ליור"ד סי' צ"ט).

מו) עס איז אַ גרויסע קושיא אַז אַסאַך גוים לאָזען וואַקסען דעם באָרד און פינקט פאַר אידן וואָס זענען מצווה קומט דאָס אָהן אַזוי שווער. און אַ יישר כוח פאַר דעם וואָס האָט זיך קעגנגעשטעלט די פירצה, און ער זאָל זיך נישט מאַכען צו טוהן פון די וואָס קריגען מיט אים. און דאָס זאָגט דער נביא אַז מען דאַרף זיין אַזוי ווי אַ אייזערנע מויער קעגן די פריצים, און די בני תורה וואָס שטעלען זיך אַקעגן איז קענטיג אַז זיי האָבן נישט קיין יראת שמים כו'.

און די אַלע וואָס טוען שוואַך מאַכען די הענט פון די וואָס ווילן שטאַרקן יסודות פון אידישקייט זענען זיי אין די קללה פון „ארור אשר לא יקים את דברי התורה", דער וואָס שטאַרקט די תורה הקדושה איז אינעם כלל פון „ברוך" כו' (שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ס"ו).

מז) ווייטער שרייבט ער, אַז יעדער וואָס קוקט קלאָר קען זעהן אַז דאָס איז דער אָנהייב פון אַלע עבירות אין אונזערע מדינות און דער וואָס וויל אַראָפּוואַרפן פון זיך דעם עול פון יראת שמים איז דאָס ערשטע ביי אים אָפּצושערן דעם באָרד (ח"ה סי' פ"א).

סח) און אַזוי שרייבען אויך אַנדערע. אַז זאָפאָרט ווי מען נעמט אַראָפּ דעם באָרד פון פּנים דאַמאָלטס קומט שוין אָהן גרינג צו באַגיין אַלע עבירות פון די תורה. אפילו

, חילול שבת, נישט לייגען קיין תפילין (שו"ת חידוש ויצהר סי' ס"ח בשם ס' עולם עשייה, חפץ חיים בקונטרס תפארת אדם, משך חכמה, שו"ת דברי מלכיאל ח"ה סי' פ"א).

מט) אין די צייטן פון הגה"ק ר' יחזקאל לאנדא זצ"ל בעהמח"ס שו"ת נודע ביהודה האט איינער פורץ גדר געווען און זיך געשאָרען דעם כאָרד. דער נודע ביהודה האט אים שטאַרק גע'מוסר'ט ער זאָל דאָס מער נישט טוהן, ווייל אויסער זיין אייגענע עבירה, טראָגט ער אויף זיינע פלייצעס די עבירות פון אַנדערע וואָס טוען אים נאָך. דער מענטש האט אָבער נישט געפאָלגט און קורץ דערנאָך איז ער אַוועק פון דער וועלט. וועלנדיג טראָגען דעם נפטר צו זיין אייביגען רוה האט דער נודע ביהודה געשיקט אַ באַפעל צו די הויפט פון די חברה קדישא אַז זיי זאָלן וואַרטן מיט די לוי' ווילאַנג ער קומט אָהן.

דער נודע ביהודה איז אָנגעקומען און די לוי' האט זיך אָנגעהויבן. ווען דער נפטר איז אָנגעקומען צום הויפט גאַס האט ער געהייסען בלייבען שטיין, געשיקט רופען דעם שערער און געהייסן אָפּשערן דעם באָרד וואָס איז אָנגעוואָקסן פאַרן נפטר אין די טעג פון זיין קראַנקהייט, כדי ער זאָל אָנקומען אין הימל אָהנע באָרד אַזוי ווי ער האָט זיך געפירט ביים לעבן. נאָכדעם איז דער נודע ביהודה זאַפאָרט אַהיים (ס' מופת הדור דף ס"ז ע"ב, מובא בשו"ת חידוש ויצהר סי' ס"ח).

נ) היינט איז דער דור ב"ה געבעסערט מיט נישט אַראָפּנעמען דעם באָרד, דאַרף דעם וואָס יעדער חסיד וואָס פאָרט צו אַ צדיק איז געוואָרענט אין דעם (ברית משה על הסמ"ג מצ' נ"ח, ועי' ס' "הדרת פנים – וקן" עמ' רס"ט שהעתיק מכתבו של הגרז"ש זוואַרקין שליט"א בזה"ל, ידוע שצער גדול הצטער אותו צדיק החפץ חיים זצ"ל ע"ז שלא הי' יכול לפעול על תלמידיו בני ישיבתו (אף שהיו יראים ושלמים כידוע) שלא לספר זקנם. ובשנת עח"ר כשהי' אסיפת הרבנים הידוע בעיר המלוכה פעטערבורג, שהשתתפו בה גדולי הדור ההוא כמו האדמו"ר מהרש"ב מליובאוויטש זצ"ל והחפץ חיים זצ"ל, ור' חיים בריסקער זצ"ל, שאל או החפץ חיים את האדמו"ר מליובאוויטש האם יכול לגלות לו הסוד כמה כחו גדול שהוא פעל על בני ישיבתו שאין מספרים זקנם. והשיב לו האדמו"ר זצ"ל שאצלם הוא בפשיטות וא"צ לדבר עמהם עד"ז, ע"כ).

נא) אין פולין איז אַרויס אַ גזירה אין יאָר תר"ו וואָס האָט גע'אַסר'ט פאַר די אידען צו טראָגען זיידענע בעקישעס, לאַנגע רעקלעך מיט קורצע הויזע"ן, און דער עיקר אַז מען טאָר נישט טראָגען באָרד און פאות; צוויי פון די גדולי הדור וואָס האָבען געוואוינט דאַמאָלסט אין פולין האָבען גע'פסק'ט אַז מען דאַרף זיך לאָזען הרג'ענען און נישט פאָלגען, הגה"ק חי' הרי"ם זצ"ל און הגה"ק מהר"א מטשעכענאוו זצ"ל.

נב) טייל פוסקים שרייבען אַז אַזוי ווי אַז אַזוי ווי היינטיגע צייטן וואָס עס איז ליידער נפרץ צו שערן דעם באָרד מיט אַ גאָל מעסער איז אַ גרויסע מצוה פאַר די שומרי תורה ומצוות זיך מחזק זיין פאַרקערט און נישט אַראָפּנעמען דעם באָרד. (ס' רבינו סעדי' גאון על דברי הש"ס ברכות י"א ע"א, וכ"מ רבינו חננאל, וכ"מ הערוך שם, תוס' ר' יהודא החסיד שם, חי' הרשב"א שם, דברי חכמים, החפץ חיים בקונטרס תפארת אדם בתחילתו, ובספר הס"ז ח"ב פ"ה אות א' שמביא שם הרבה פוסקים שכ"כ עיי"ש).

נג) דער וואָס שערט דעם באָרד איז גורם אַז דער רוח הטומאה פון גוים זאָל זיך אָנבלעבן אין אים. (תורת אלף – להגה"ק משאפראן זצ"ל).

נד) דער חפץ חיים שרייבט: אַז טייל מענטשען שערן זיך ווייל זיי ווילן זיך אויספוצען און אויסצירען און דאָס ברענגט נאָכדעם אויך צום איסור פון עריות (בקונ' תפארת אדם פ"ו).

נה) טייל פוסקים אסר'ן צוליב דעם טעם פון ואל תטוש תורת אמך. (שו"ת דברי יוסף או"ר ב', ס' זקן אברהם מאמר ר או"ר ז', שלחן גבוה או"ר א', מהר"א פלעקלעס בס' עולת חודש ח"ב דרוש א', עמ' סו, שו"ת חת"ס שם, שו"ת חיים ביד סי' ר', צ"צ סי' צ"ג, שד"ח שם, חפץ חיים שם, שו"ת דברי מלכיאל ח"ד סי' ס"ו, שו"ת קול מבשר ח"א סי' ח"י, עמודי ארזים דף ע"א, שו"ת חלקת יעקב עמ' ש"ח, ועוד הרבה דעות הובאו בספר הס"ז ח"ב פ"ח).

פרק ב

קעמען דעם באָרד

מען מעג קעמען דעם באָרד. (וכ"נ בשל"ה ענין דרך ארץ, ומט"א סי' תר"ו סק"ח, שו"ת כתונת יוסף יור"ד סי' א', וכס' יד נאמן דף י"ד, דיש קבלה עד האריז"ל דסריקה שרי ואדרבה טוב וישר לסרוק הזקן בכל יום [מובא בס' "הדרת פנים – וקן" עמ' חקס"ז], וכ"נ בשד"ח מע' ג, או' ע"ה, וככה"ח סי' ז"ך או' י"ג, דטוב לעשות כן לכבוד שבת, וכן נהגו הגאון מוהר"ר נתן אדלער זצ"ל, והגאון מהר"ח סופר זצ"ל כמבואר בתולדות סופרים, וגם דעת חזון איש זצ"ל להתיר כמסרק כמבואר בס' שם עמ' ש"ו). טייל זענען מחמיר. (בזכרונות אלי' ח"י מע' ז'. דכפי פשט האריז"ל נ' דאסור, בבט"א שם דאנשי מעשה נוהגין כן, במהרי"י צמח בעהמ"ח נגיד ומצוה מגורי האריז"ל דאם ע"י סיבות יפיל השערות יותר אם לא יסרוק, וגם שנכרכות אלו עם אלו הגורם נסילחן העצה היעוצה לרחוץ הזקן הרבה ולחוק אח"כ במסרק מעט מעט השערות מובא בקונ' חוס' חיים הנספח לס' צוואה מחיים להרח"פ. ועי' נימוקי או"ח סי' עד"ר).

אָנרירען דעם באָרד שבת

מען דאַרף זייער אַכטונג געבן נישט אָנצורירען דעם באָרד שבת בדי מען זאָל ח"ו נישט אַרויסדרייסען אַ האָר. איינמאָל האָט פּאַסירט אַז דער האר"י הק' האָט פאַרגעסן און אַריינגעשטעלט זיין האַנט אין באָרד שבת און מורא האָבענדיג טאָמער וועט ער אויסרייסען אַ האָר האָט ער נישט אַרויסגענומען זיין האַנט פון באָרד ביז מוצאי שבת. (חסל"א סי' של"ט, כה"ח לכהרח"פ סי' ל' או' כ"ח, צוואה מחיים או' נ"ט, כה"ח סי' ש"ג ס"ק קכ"ז, וסי' ש"ם סקי"ג, ע"ש).

לייגען האָר פון באָרד אין אַ ספר

מען טאָר נישט אַריינלייגען קיין האָר פון באָרד אין ספרים. (שו"ת תורה לשמה לבעל בן איש חי סי' ש"ו, וס' מאורי אור מובא בליקו"מ ח"א סדר קביעות עתים לתורה – עמ' ק"ו, וליקו"מ שם, שו"ת בית ישראל (נדעלין) יור"ד סי' קל"ז) ערליכע אידען פלעגן זיין פידען אַז אַ האָר וואָס איז אַרויסגעפאַלן פון באָרד פלעגן זיי באַהאַלטן אין אַ ספר. (ס' עמודי ארזים עמוד ז', שו"ת חידוש ויצהר סי' ס"ח, ליקו"מ ובי"ש שם), אָבער נאָך זיי האָבען געמעגט, ווייל זיי פלעגן אינמיטן טאָג זייער אַבטונג געבן אויף די הייליגקייט פון באָרד עס זאָל זיך ח"ו נישט אויסרייסן אפילו איין האָר דעריבער האָט עס געהאַט אַ קדושה (עמודי ארזים שם, ליקו"כ שם). אָבער לויט טייל פוסקים אַז דאָס איז נאָר אַ היתר פאַר תלמידי חכמים וואָס דירען נישט אָהן דעם באָרד נאָר ביים לערנען, אויב עס פאַלט אַרויס ביים לערנען מעגן זיי עס אַריינלייגען אין דעם ספר וואָס זיי לערנען דערין (שו"ת בית ישראל שם). מען מעג עס אויך אַריינלייגען אין אַ ספר כדי צו האָבען אַ סימן ווי מען האַלט (שו"ת תורה לשמה שם, וב"ח ישראל שם).

אַרויפדרייען דעם באָרד

די מענטשן וואָס האָבען אַ לאַנגע באָרד און זיי דרייען עס אַרויף כדי עס זאָל אויסזען קורץ טוען נישט גוט. (שו"ת תורה לשמה, סי' חמ"ז, ודברי מהרש"ב מליובאוויטש זצ"ל בספרו "תורת שלום" עמ' 74 ואילך).

סגולות דורך די באָרד

הגה"ק ר' שלמה קאַרלינער זצ"ל האָט געגעבן אַ עצה פאַר איינעם וואָס האָט ל"ע נישט געהאָט קיין קינדער ער זאָל לאָזען וואַקסען דעם באָרד, און עס האָט געהאָלפען בעזה"י. (ס' שפע שלמה חלק שלשלת היוחסין ר' "שרש יעקב" נ"לד).

דער וואָס האָט נישט קיין באָרד ווערט אָרעם און פאַרלירט די פרנסה. (זהר ח"ג קלא, ישמח משה ס' אמר, כה"ח סי' ד"ז או' י"ג למהרח"ס, עטרת ישועה דזיקוב ס' קדושים).

אָפּשערן דעם שנאַוויל"ץ

די האָר איבער די ליפען (היינו השפה שעל הפה) וואָס שטייט אַוועק און שטערט דאָס עסען מעג מען. (בשלחן גבוה כ' ג' טעמים להחמיר לגלח דוקא שפה שמעכב האכילה, א) ראוהן המפרידין אותם השערות לצד ימין ולצד שמאל להדמות לגוים אנשי המלחמה הבריונים שמגדלים שער השפה בכה"ג, ב) דלא ימלט מאכילת כשר וחלב דאם אכל גבינה נשארו פתיחי גבינה בין השערות ויבא לאכלם עם בשר, ג) כמי חכמי הזוהר הק' באדרא רבה ס' נשא צריך שיהיו השפתים פנויים מכל צד מכל שער, ע"כ.

ועוד טעמים נשנו בזה: ד) דעפ"י האריז"ל צריך לבער השער מסביבות פיו בעת התפלה (מובא ביסה ללב ח"ה סי' קס"א). ה) שקץ הוא ומטמאה המאכל, (יעב"ץ בסידור ה' ט"ב שער הדלק חלון ו' חלון המצרי – וע"ע בן איש ח"י בשו"ת תורה לשמה סי' ש"צ דאין שום תוסרא וחסידות בזה כלל אלא גם החסידים עושין כן דבהר"א אי' בכתבי מהרח"ו ולה"ה כי רבינו האריז"ל בעצמו הי' קוצץ משער השפה מה שהי' מעכב האכילה, ומי לנו גדול ממנו בחסידות וכו' ע"ש. וראיתי בשו"ת שמחה לאיש יור"ד לה' שתמה מנין יהא המנהג להרבה חסידים ואנשי מעשה שמדקדקין לא לקצץ גם שפה המעכב, ע"ש שדח' מאר ליישב מטעם סלסול, והניח בצ"ע).

פרק ג

מסירות נפש נישט אָפּצושערן דעם באָרד

א) מען זאָל נישט אַראָפּנעמען דעם באָרד אפילו בשעת אַ סכנה. (ר' יהודה החסיד, שו"ת אמרי א"ש, חי' הרי"ם, הגאון הק' מהר"א אבדק"ק טשעכענאוו).

ב) די אידען אין מצרים זענען אויסגעלייזט געוואָרן צוליב מסירות נפש פאַרן באָרד (שער יששכר).

ג) די וואָס זייען געצווינגענערהייט אין מיליטער זאָלען אויך לאָזען וואַקסען דעם באָרד אפילו גוים אָדער אַנדערע רשעים וועלן שפעטן פון אים צוליב דעם. און אפילו עס וועט אים ברענגען גרויסע געלד שאָדען (חפץ חיים בס' מחנה ישראל).

ד) אפילו מען זאָל זיין בלויז איינער אַליין אין אַ גאַנצע שטאָט אָדער מדינה מיט אַ באָרד זאָל מען אויך נישט צורירען צום באָרד (ר' זלמן סורוצקין).

ה) ווען אידען זענען פאַרטריבען געוואָרען פון ארץ ישראל אין די צייטען פון חורבן ביהמ"ק האָט מען זיי געסטראָשעט אַז אויב זיי נעמען נישט אַראָפּ די באָרד און פיאות נעמט מען זיי אַראָפּ דעם קאָפּ, און זיי האָבען נישט געהאָרכט און נישט געפאָלגט (מדרש רבה איכה פ"ה, עמודי ארזים).

ו) צדיקים האָבען געפסק'ט ביי די גזירה אין פולי"ן קעגן בערד אַז מען דאַרף זיך לאָזען הארגענען און נישט אָפּשערן דעם באָרד. (כ"כ בס' מאיר עיני הגולה שכ"פ בעל חי' הרי"ם והק' מהר"א מטשעכענאוו זצ"ל, ע"ש, ועי' לעיל מ"א אות נ"א באריכות).

ז) כתב בשדי חמד מע' למ"ד בלל קט"ז בסופו וז"ל: וכבר כ' הריטב"א שראוי לאסור מפני חשד הרואים ואף במספריים שלא כעין תער. כמ"ש הגאון צ"צ, ואין להורות צד היתר בזה"ז אלא למי שצריך לזה כו', על רא ודאי לן יאות למבכי או לדור שבך עלה בימיו, ואחד הרואה ואחד השומע כשומר ירים קולו להוכיח ע"ז, ולא יתיאש לומר כבר פשתה המספחת ולא יתנו אזן קשבת, חלילה לומר כן, דישראל קדושים אם יוכיחום יקבלו באהבה ואפי' אם רק נפש אחת מישראל נוכל להצילו מרדת שחת הרי לנו כאילו נקיים עולם מלא. ומעיד אני עלי שאחד מחכמי דורינו זה דרכו כל הימים להוכיח ע"ז במתק שפתים [שלא להסיר הזקן] ורבים השיב מעון זה, ד' יזכינו לזכות את הרבים לעשות נח"ר ליוצרינו יתברך שמו, עכ"ל שד"ח).

ת. ו. ש. ל. ב. ע.